

AI về tâm linh trong kỷ nguyên số

ISSN: 2734-9195 09:43 30/12/2025

Phật giáo và trí tuệ nhân tạo (AI) là hai thực thể riêng biệt: một thực thể ra đời từ nhận thức và giác ngộ, thực thể kia là sự tiến bộ công nghệ mà không có nhận thức.

Tác giả: **U.P.Maitri Apamado Agus Susilo**

Viết dịch: **Thích Vân Phong**

Nguồn: www.buddhayaana.or.id

Phần mở đầu

Cuộc sống con người hiện nay đã bước vào kỷ nguyên kỹ thuật số đang làm thay đổi nhanh chóng. Một trong những công nghệ có ảnh hưởng nhất là **Trí tuệ nhân tạo (AI)**. Trí tuệ nhân tạo (AI) hiện diện trong nhiều khía cạnh của cuộc sống: từ điện thoại thông minh và chăm sóc sức khỏe đến xe thông minh. Tuy nhiên, một câu hỏi quan trọng đặt ra là: “*Phật giáo nhìn nhận AI như thế nào?*” Công nghệ này có phù hợp với các giá trị tâm linh không? Người Phật tử nên làm gì để giải quyết những thách thức và nắm bắt cơ hội này?

Điều quan trọng là phải nhận ra rằng các nền văn minh thay đổi theo thời gian cùng với sự phát triển trong hành vi, đạo đức, khoa học và tâm linh của con người. Những thay đổi văn minh này đã phát triển thành các thuật ngữ phản ánh sự phát triển của chúng, chẳng hạn như sau:

(1) Thế hệ Baby Boomer (1946-1964) sau Thế chiến II, (2) Thế hệ X (1965-1980) thường có đặc điểm là độc lập, chăm chỉ và kỷ luật, đồng thời ưu tiên sự nghiệp, (3) Thế hệ Y hay Millennials (1981-1995) là thời kỳ chuyển đổi công nghệ từ analog sang kỹ thuật số, 4) Thế hệ Z (1996-2010) đang bắt đầu trở nên tiêu dùng hơn do sự dễ dàng của các tiện ích công nghệ, (5) Thế hệ Alpha (2011-nay) được sinh ra cùng với công nghệ tiên tiến và một thế hệ mới được dự đoán, đó là (6) Thế hệ Beta (2025-2039).

Cho đến nay, từ thế hệ này sang thế hệ khác, triết lý đạo Phật từ bi, trí tuệ, hùng lực, tự do, bình đẳng vẫn tồn tại và được nghiên cứu như một hình thức

thực hành cho mỗi con người trong việc định hình sự phát triển đạo đức và tâm linh của mỗi cá thể. Khi công nghệ ngày càng tiên tiến và khiến con người trở nên phụ thuộc, điều này sẽ dẫn đến sự suy giảm nhận thức, giảm trí tuệ và lòng từ bi, những thứ sẽ dần được thay thế bằng thuật toán và dữ liệu như một hình thức tăng hiệu quả trong dòng chảy thông tin nhanh chóng.

Hình ảnh chỉ mang tính chất minh họa

Trí tuệ nhân tạo (AI) là gì?

Trí tuệ nhân tạo (AI) là trí tuệ do con người tạo ra thông qua máy móc hoặc máy tính để mô phỏng tư duy, học tập và ra quyết định của con người. AI không có ý thức, nhưng nó có khả năng “học hỏi” từ dữ liệu, đưa ra dự đoán và thậm chí giao tiếp tự nhiên như con người.

Ví dụ về trí tuệ nhân tạo (AI) trong cuộc sống thường ngày:

1. Ứng dụng Google Maps hiển thị tuyến đường nhanh nhất.
2. Chatbot thỏa mãn dịch vụ khách hàng.
3. Camera điện thoại tự động nhận diện khuôn mặt.
4. Xe tự lái có thể tự vận hành.

Góc nhìn Phật giáo về công nghệ và trí tuệ nhân tạo

Phật giáo không phủ nhận công nghệ. Trong lịch sử, giáo lý đạo Phật đã được truyền bá qua nhiều phương tiện khác nhau, từ bản kinh viết trên lá cọ đến phương tiện truyền thông kỹ thuật số. Tuy nhiên, Phật giáo nhấn mạnh trí tuệ

trong việc sử dụng công nghệ, chứ không chỉ đơn thuần là sự tiến bộ về mặt kỹ thuật.

"Ý dẫn đầu các pháp,
Ý làm chủ, ý tạo;
Nếu với ý ô nhiễm,
Nói lên hay hành động,
Khổ não bước theo sau,
Như xe, chân vật kéo."
Kinh Pháp Cú Phẩm Song Yếu (1)

Điều này có nghĩa là những tiến bộ công nghệ, bao gồm cả trí tuệ nhân tạo, phải luôn được kiểm soát bởi trí tuệ sáng suốt. Khi được sử dụng với mục đích xấu, công nghệ có thể là nguồn gốc của đau khổ. Tuy nhiên, khi được sử dụng cho mục đích tốt, nó có thể thúc đẩy sự lan tỏa của đức hạnh.

Bảng so sánh Phật giáo so với Trí tuệ nhân tạo (AI)

DIỆN MẠO	PHẬT GIÁO	Trí tuệ nhân tạo (AI)
Nguồn gốc	Sinh ra từ sự giác ngộ nội tâm của con người	Được tạo ra bởi con người thông qua khoa học máy tính.
Khách quan	Đạt được sự tự do nội tâm (Nibbāna)	Hoàn thành các nhiệm vụ của con người một cách tự động
Ý thức (Citta)	Có nhận thức và nội tâm	Không có ý thức, chỉ có thuật toán.
Trí tuệ (Paññā)	Đạt được thông qua việc thực hành thiền định và đạo đức.	Chỉ cần làm theo các mẫu dữ liệu và chương trình.
Đạo đức và luân lý	Được nhấn mạnh cao độ trong mọi hành động.	Phụ thuộc vào lập trình của con người.
Tập đĩnh kèm	Dạy cách buông bỏ những ràng buộc.	Có thể tạo ra những mối gắn bó mới (nghiên thiết bị điện tử)
Điểm đến cuối cùng	Giải thoát khỏi vòng luân hồi sinh tử khổ đau.	Hiệu quả và sự thoải mái trong cuộc sống

Mối quan hệ giữa các giá trị Phật giáo và AI

Mặc dù về bản chất là khác nhau, trí tuệ nhân tạo (AI) có thể được sử dụng để hỗ trợ các giá trị Phật giáo, chẳng hạn như:

- Lan tỏa pháp pháp: Ứng dụng thiền định dựa trên trí tuệ nhân tạo giúp mọi người học thiền tại nhà.

- Nhắc nhở chính niệm: Ứng dụng chính niệm nhắc nhở người dùng hít thở và biết ơn.
- Giảm bớt khổ đau: Trí tuệ nhân tạo trong y học giúp chẩn đoán bệnh nhanh chóng và chính xác hơn.

Tuy nhiên, trí tuệ nhân tạo (AI) cũng có mặt tiêu cực:

- Gây nghiện kỹ thuật số.
- Làm giảm sự tương tác thực tế giữa người với người.
- Có thể được sử dụng để thao túng thông tin.

Vì thế, AI là một công cụ, không phải là một người thầy.

Phật giáo dạy chúng ta phải làm chủ tâm trí và công cụ của mình, chứ không phải bị chúng nô lệ hóa.

Chúng ta nên làm gì?

Là những Phật tử sống trong thời đại kỹ thuật số, chúng ta không thể làm ngơ trước những phát triển công nghệ. Tuy nhiên, chúng ta có thể tiếp cận chúng với trí tuệ và chính niệm (sati), các bước thực hành:

- Sử dụng công nghệ cho những việc tốt, chẳng hạn như học Phật pháp, quyên góp trực tuyến hoặc lan tỏa lòng tốt trên mạng xã hội.
- Đừng để bị phân tâm bởi thế giới ảo; hãy duy trì các mối liên hệ thực tế với những người khác.
- Thực hành thiền định và chính niệm để tránh đánh mất bản sắc trong biển thông tin.
- Dạy trẻ em về đạo đức kỹ thuật số để chúng lớn lên thành một thế hệ có ý thức, chứ không chỉ là một thế hệ am hiểu công nghệ.

Kết luận

Phật giáo và trí tuệ nhân tạo (AI) là hai thực thể riêng biệt: một thực thể ra đời từ nhận thức và giác ngộ, thực thể kia là sự tiến bộ công nghệ mà không có nhận thức. AI có thể là một công cụ mạnh mẽ nếu được sử dụng với ý định tốt và sự chú tâm.

Trong Kinh Trung Bộ (Majjhima Nikāya) 135: Tiểu Kinh Nghiệp Phân Biệt (Cūḷakammavibhaṅga Sutta), có giải thích rằng: *“Mọi sinh vật đều là chủ nhân*

của hành động của chính mình, người thừa kế hành động của mình, chúng bắt nguồn từ hành động của mình, bị ràng buộc bởi hành động của mình, và có hành động như người bảo vệ mình. Đó là hành động phân biệt sinh vật thấp kém và cao quý”.

Trong thời đại kỹ thuật số, những người theo đạo Phật, chúng ta cần phải là những người sử dụng công nghệ một cách có ý thức, chứ không chỉ là những người tiêu dùng thiếu cẩn trọng. Hãy sử dụng trí tuệ nhân tạo (AI) như một công cụ để mở rộng lòng từ bi, gia tăng trí tuệ và lan tỏa đức hạnh.

Tác giả: **U.P. Maitri Apamado Agus Susilo**/Viết dịch: **Thích Vân Phong**

Nguồn: www.buddhayana.or.id